

HAM İLİM KATIKSIZ AZIKTIR

*Dinle! Bu ses bezmi elesten gelir
Bir âşıktan, gönlü mestten gelir*

Ben Nûman! Nûman bin Ahmed!
Sultanın kapıcıbaşı, beylerin beyi, paşaların paşası!
Sağında eli güzrlü on nöker!
Solunda eli kılıç kalkan on nöker...!
Bir dediği iki edilmeyen, ilmiyle mağrur, makamıyla
başı dik!

Etrafında talebelerin pervane olduğu!
Urum'un ünlü medreselerinin aranan müderrisi!
Ben Nûman! Nûman bin Ahmed!

Can tenime ilk dokunan, ezanıyla okunan adım Nûman idi. Lakin Somuncu Baba namıyla bilinen şeyhim Hamîd-i Velî'nin deyimiyle bütün ilmimi bilmiyorum kelâmıyla takas edince adımlı, sanımlı unuttum. Adım, onca makamı terk eden divaneye çıktığı gibi bir dervişe kul oluşumla da dile düştüm.

Bir bayram sabahıydı. Yıllarca aradığım hakikate bir kurban bayramı sabahı kavuşacaktım. Onca zaman beklediğim müjdeyi alıp yola çıktığımda sahip olduğum her şeyi geride bırakacaktım. Böylece şeyhimle buluşacak, iki de-

nizin kavuşması iki bayram sevinci yaşatacaktı bize. “Bayram!” demişti şeyhim. “Bugün bayramdır. Gelişin bize başka bir bayramı daha yaşatmıştır. Bundan böyle Bayram olsun senin adın.”

Bin türlü cefanın adını bayram koymuştu şeyhim. O günden sonra Bayram bildim adımlı. Şu garip başıma ne gelirse de bayram bilecektim.

Gecenin nasibine kara düşmüş. Gece ağlamadan gün gülmezmiş. Böyleymiş gecenin kaderi. Bu âlemde öyle kullar vardır ki bahtı kara, yüreği yaradır. Onların yarısı çoklarının çaresidir. Bu işin sırrı nedir, hikmeti nicedir Hak Taâlâ bilir. Var sen de gece tabiatlı ol. Üzülme kara yazılmış bahtına. Bahtı karanın tahtı ak olur. Hiç işittin mi gündüzün kalbini delen ay ışığını? Ayın şavkı gece vurur sevdalılardan yüzüne. Denizin neşesi ay ışığı sayesinde, ayın ışığı gece sayesinde. Gökte yıldızlar gece parlar. Gündüzün bir güneşi, gecenin bin güneşi olur. Ben de gece idim, gün oldum. Ağlar idim, gül oldum. Ateş idim, kül oldum. Göl idim, çöl oldum. Hiç belli etmedim yüreğimi bin pareye bölen hicranımı. Gören dertsiz sandı garip başımı. Şimdi ateşim bayram, bana ateş idi bayram. Yangınım seyran, seyrim idi bayram.

Kırk yıl aradım, kırk yıl yandım. Bildim lakin bulamadım. Gördüm lakin varamadım. Ben bulmadan beni bulacak olan ele aradan çok seneler geçtikten sonra bir hikmet ile uzanacaktım. O zamanlar bilmiyordum. Bildirilinceye dek de bilmeyecektim. Yıllarca ilim için gitmedik medrese, bırakmadığım Urum şehirleri, çok uzun vaktimi almayacak Şam seyahatim, bu seyahatim sırasında yaşadığım ibretlik olaylar, Tüccar Dulgâr'ın mal hırsı ve yaşananlar sonrası uyanması, İhtiyar Merâğî'nin hayat hikâyesi ve nasihatleri, çocukluk arkadaşım Kenan'ın bir gece ansızın gidişi, şey-

him Muineddin'in ani bir kararla gönderdiği ve hikmetini çok sonraları anlayacağım Türkistan, Tebriz, Kum, Kazvin ve Şahrud tecrübem ve talebelerime anlattığım her şeyi aslında kendime anlatışım...

Yolculuklarımda çeşitli zorluklarla karşılaştım. Çeşitli imtihanlardan geçtim. Lakin bunların en esrarlı olanı, yedi yaşındayken gördüğüm rüya ve aynını kırk yaşında görüşüm olmuştu. Arayışına yeni bir bakış ve istikamet katan bu iki rüya bir ikinci vakti yorumunu bulacaktı. Geçtiğim imtihanların en çetin olanları ise Şam seyahatim sırasında kayadan oyma ve kesme taşlarla örülmüş mabedin bulunduğu Şeytan kayalıklarında yediğimiz baskın, Şuhedaye Gomnam tepelerinde Hâkim ile söyleşirken yaşadığım kıyamet hali ve aynı kıyameti Engüri Ovası'nda yaşayışım olmuştu.

Türlü imtihanlardan geçsem, çeşitli zorluklarla karşılaşsam da zerreden bütünü görmeyi öğreninceye kadar hepsi birer boşluk, hepsi birer yokluktu. Lakin bilmiyordum ve bildirilinceye dek de bilemeyecektim hakiki varlığa giden yolların yokluk taşlarıyla örüldüğünü.

Dünya nefesini ilk alışımın üzerinden kırk sene geçmişti. Kırk sene boyunca okuduklarım ve gördüklerim bana çok şeye sahip olmayı değil, az şeyi istemeyi öğretse de hayattan öğrendiğimden çok, kitaplardan okuduklarımla dolmuştum. Çünkü okuduğum kadar var, bildiğim kadar ben olacağıma inanırdım. Okudukça dolduğumdan, doldukça olduğumdan ve oldukça bulduğumdan şüphem yoktu.

Neredeyse gitmediğim şehir, okumadığım ilim, yıllarımı geçirmedığım medrese, münazara etmediğim âlim kalmamıştı. İlk hâcem Şeyh İzzeddin ve Hallaç Mahmud'dan tefsir, hadis, matematik, fıkıh gibi ilimleri okuduktan sonra Urum'un en meşhur medreselerinin olduğu çeşitli şehir-

lerde medrese tahsilimi tamam etmiştim. Artık neredeyse her şeyi biliyor, şu yer sofrasında cevap veremediğim bir sorunun varlığını bile kabul etmiyordum. Arap ve Fars dilini iyice bellemek için ise kısa süre de olsa Şam ve Tebriz taraflarına seyahatlerim bile olmuştu. Dönüp geldiğimde yaşıım yirmi beş olmuş, Kara Medrese’de müderrislik yapmaya başlamıştım. Mülâzemet süremi doldurup müderrisliğe başladığım sıralarda bir ara ulu şehir Bursa’da sultana kapıcıbaşılık yapmış, devlet erkânı ile mesaim olmuştu. Hal böyle olunca başımda ucu göklere dek uzanan kibir sarığı, sırtımda cübbe niyetine taşıdığım benlik hırkası ile girdiğim her mecliste caka satmasını, en çok bilene bile tepeden bakmasını iyi bilirdim. Şehrin en büyük ve civarın en ünlü medresesinin başında bulunmam, bunca birikimin hak edilmiş bir semeresi ve ispatıydı kendimce. Hele de o çevre şehir ve medreselerden gelen talepler yok mu? Bunlar nefsimi şeytanın kayışından daha çok kırbaçlar, mağrur olmama sebep olurdu.

Lakin özünde arayış olanın gözü yollarda olur misalince ne saray ne mektep kendi arayışında kayboluşuma çare olmuştu. Bunca bilgime rağmen tarifini yapamadığım, bir ad koyamadığım garip bir eksiklik ruhumu sürekli kemirip duruyordu. Bunda Şam medreselerindeki hâcelerimin, gittiğim şehirlerdeki şeyhlerin ve dahi yaşadığım sırlı olayların etkisi büyüktü. En çok da Bursa’da kapıcıbaşılık yaptığım sıralarda devlet işlerinden bunalan ruhumu dinlendirmek için çıktığım tabiat yolculuklarımda karşılaştığım baykuşların sırdaşı adamın hikmetli öğütlerinden etkilenmiştim.

Yıllarca okumam ve okutmam zihnimi bilgiyle doldurmuştu lakin ruhumun tatmin olmasını sağlamamıştı. İtiraf etmeliyim ki ne gerçekte aradığımı bulmuş ne de içimdeki neşe denizini coşturabilmiştim.

Kim bilir belki de durup dinlenmeksizin arayışım, kitap sayfalarında ve kütüphanelerde ömür tüketişim bu boşluğu doldurma çabasından başka bir şey değildi. Adını bilmeden aradığımı kitap sayfalarında bulacağımı zannedişim belki de bir oyalanmanın ve nefsimi avutmanın örtülü nedeniydi. Çok zaman kendimi okumakla olmak gergefinde oyaladım durdum.

İçimdeki yerini bulamamış boşluğun, ruhumu daralttığı gecelerin birinde bir rüya görmüştüm. Rüyanın hikmetince düşünürken hafızamda bir şeylerin canlandığını fark etmeye başladım. Zihnime doğan düşünceye doğru biraz kendimi zorladığımda aynı rüyayı tam olarak otuz üç yıl evvel yedi yaşında gördüğümü ve o günden beri içimde yanan boşluğun sebebinin bu rüya olabileceğini fark etmeye başladım. Çok şaşırılmıştım. Yıllar öncesiydi. Yedi yaşındaydım. Aynı sima aynı şekilde kendimi kaybettiğim ve bir çıkış aradığım ıssız vadide beni çağırmış, elini tutmamı istemişti. Bunca zaman sonra aynı rüyayı görüyor olmamın mutlaka bir hikmeti olmalıydı.

Geriye dönüp baktığımda yedi yaşımdan kırk yaşına kadar bir geçmişim yokmuş gibi geldi. Bir varmış bir yokmuş uzunluğundaydı o gün ile bugün arası. Uzun zaman olmuştu. Fakat zamanın uzunluğunda biraz daha anlamlanmaya başlamıştı o gün söylediği “İraktan irak yollar var.” sözleri... Haklıydı sözlerin sahibi. Çok yol gitmiş, her şeye, aileme, çocuklarıma, evime, tacıma, sahip olduğum makamıma, kendime ve dahi her şeye ırankan da irak olmuşum. Kendimi göremediğim aynalarda aradığım simayı ilkinde yedi yaşımda bir rüya ile, sonrasında Aksaray kurbunda bir cuma namazı çıkışı dünya gözü ile, üçüncüsünde yine alelen Eyne Bey Yokuşu’nu inerken ve sonuncusunu rüyamda görüyordum. Ruhum geçmişe gidiyor, çocukluğumdan

kalan ve üzeri örtülmüş de olsa ruhuma nakşeden, alınma mühürlenene arayışı şimdi yaşamış gibi hatırlıyordum. Yıllar öncesini sanki geçmişte değil, gelecekte biliyordum. Bilmediğim ve aynı gün öğreneceğim şey ise başka hiçbir yerde bulamayacağım ve ne olduğunu bile bilmediğim o aradığım şeyin birkaç cümleyle beni bulacak olması idi.

Bir geçmişe gittim, bir geleceğe... Bir kararda bir kenarda durmayan ruhum bir türlü bugüne gelemiyordu. Dünyadan göklere uzanan merdivenler vardı lakin benim yolum kesilmiş, merdivenim kırılmıştı. İçine düştüğüm kuyuda Yûsuf'tan imdat diliyordum. Ne feryadıma cevap veren ne imdadıma yetişen vardı. Bir el bulamayacaktım. Bir mana veremeyecektim manasızlığıma. Bir ufuk çizemeyecektim kalbimin gittiği uzaklara. Bu gelgitli durum, yolumun çıkmaz yollara çıkışı, kendi arayışında kayboluşlarım tâ ki medresenin avlusunda talebelerimle ilimden ve hakikatten konuştuğumuz ikinci vakti medresenin kapısı açılincaya dek sürecekti. Kayseri'den gelen elçi, kalbine koyduğu davet mektubunu bana uzatacak ve ben de içindeki satırları kalbimden dökülen inciler gibi okuyacaktım.

O günden sonra bütün bildiklerimi unutacak, unutarak yeniden bilecektim. Bilgi ve hikmetin, malumat ile irfanın, âlim ile ârifin ayırımına varacak, her bilenden ziyade bir bilen bulunur, hakikatini tecrübe edecektim.

O gün değişecekti hayatımda ve ilmime bakışımda ne varsa... “Her bilenden ziyade bir bilen bulunur.” hakikatini ruhumda hissettiğim o gün bilecektim bunca bilgiçliğimin ve ilimden öte bir bilişin olamayacağı düşüncemin ağır bir bedelinin olacağını... Ve yine o gün bilecektim Allah'ın gökte yazdığını yerde kimsenin bozamayacağını...

Yedi yaşında iken gördüğüm o rüyanın zamanı gelecek, sahip olduğum her şeyi terk edecektim.

O gün başlayacaktı bitmeyecek serüven ve aşkın hikâyesi. O gün uçacaktı aşkın vuslatına Zümrüdüanka.

“Yitik derviş, yokluk yolcusu!” demişti davet mektubunda Şeyh Hamid. Şimdi ben yokluk yoluna düşecektim. Aşkın sırlı hikâyesini kayda geçirecek ve kıyamete dek yaşatacaktım.

YILLAR ÖNCE: ZÜL FADL

*Ey daveti düşlerimde kördüğüm!
Ey karanlık gecelerde uzanamadığım elim!
Ağlasam gözyaşım, yürüsem mecalim, uzansam
dermanım yok.
Ben kendimi, bulma duraklarında kaybetmişim.
Durma bana sen uzan! Durma beni sen bul!*

Kendimi yeni yeni bilmeye başladığım yaşlarımdaki köyüm birbirine bitişik, sokakları dar ama gönlü geniş insanların yaşadığı evlerle canlanmış küçük bir köy idi. Çoğu tek katlı, bir kısmı ise altında zahîre ambarı ya da ahır olan toprak damlı evlerden oluşurdu Zül Fadl. Fakat evlerin küçüklüğünün aksine geniş bağlar, bahçeler ve neredeyse tepeleri dolanan uçsuz bucaksız ovalarla çevriliydi köyüm.

Her evin, köyün hemen aşağısındaki Açça Deresi civarında bir bahçesi vardı. Yazın çoğu zamanımızı bu bahçelerde geçirirken bazı geceler de bu bahçelere yaptığımız çardaklarda kalırdık. Son baharla birlikte yağmurlar düşmeye başlayınca dek sürerdi ev ile bahçe arasındaki gidip gelmelerimiz.

Kışlar oldukça uzun geçerdi. Evimizin neredeyse damına kadar karlar altında kaldığı olurdu. Damı kar kü-

rekleriyle temizler, ağıla giden yolları bir kişi geçecek kadar açardık. Ovayı kaplayan kar, bahara yaklaşırken kible tarafından gelen ılık yel esinceye kadar kalkmazdı. Aylarca sürecek soğuk ve kar vaktimizin çoğunu içeride geçirmize sebep olsa da her mevsimin kendine has güzellikleri vardı. Yeter ki onu yaşayacak sıcak bir yuva, karlar üstünde yuvarlanacağından bir dostun olsun.

Uzun kış gecelerinin vazgeçilmezi sohbetler, ocağın etrafına toplanıp ığde, kuru üzüm yerken büyüklerin anlattığı hikâyeler çocukluk anılarımın en güzel taraflarından bazılarıydı. Kış uzadıkça havaların ısınmasını ipe çeker, baharın gelmesini sabırsızlıkla bekledik. İlk cemre toprağa düşünce artık yazın geleceğine olan bekleyişimiz sevinçli bir ümide dönüşürdü. Derken ikinci cemreyle kuzular melişir, üçüncü cemreyle birlikte çiçekleri koklardık.

İlkbaharı müjdeleyen çiçekler evin etrafında açmaya başlayınca çimenler de her yanı yeşile boyardı. Ekinler yüzünü gösterdiğinde uçsuz bir yeşil deniz uzanır giderdi. En küçük esintide deniz gibi dalgalanan ekinler, yeşillikler içine serpiştirilmiş kırmızı gelincikler alır götürürdü beni. Bahar mevsiminin ayrı bir güzelliği vardır. Her yandan yükselen kır kokuları ovoidan esen ılık rüzgârla evimizin içine kadar dolardı. ığde ağaçları açtığıında, mor susam gülümsediğinde, kırlangıçlar heyecanla uçuştığında kimse içeri girmek istemezdi.

Yazları damlara serilen yazgılar üzerinde sabahlar, yıldızları seyrededim. Ağustos böceklerinin uzun nağmelerine ovaya serpilmiş çırçırkların çingirak sesleri eşlik ederdi. Sabahın ilk ışıklarıyla damın çelenine konan Hühüd kuşu “Hak Hak” diye öter, sabah duasıyla beni alarak âlemin yeniden doğuş zikrinin içine çekerdi. Kendimi öylesine kaptırırdım ki Hühüd’ün zikrine, sema çölünde kaybolup

köyün yamacında kıraç düzlükteki mezarların üzerinden uçar giderdim.

Kışı ayrı, yazı başka güzel köyümde birbirini tanımayan kimse yoktu. Neredeyse herkes bir taraftan birleşen soylarıyla akraba idi. Bir derdi olanın derdi herkesin derdi kabul edilir, sevinçler paylaşıldı. Böylece dertlerin üstesinden birlikte gelinir ve dert, dert olmaktan çıkarken sevinçler çoğaldıkça çoğalırdı.

Ancak bizim sevinçlerimizi o zamanlar köye gelen çerçilerden daha fazla artıran olmazdı. Bir çerçi ya da satıcı geldiğinde köyün sokakları âdeta yeniden canlanır, çerçi kağnısının ardına dizilen çocukların çığılığı damlardan duyulurdu. Arada bir gelen eskiciler, merkepleri üzerine koyduğu birkaç kilimi ya da hasırını satmaya çalışan seyyarlar ayrı bir tat katardı çocukluk zamanlarımıza. Bazı günler özellikle bağ bahçe budama zamanları belinde çeşit çeşit bıçkı, tırpan, masat, törpü ve işkence satan hırdavatçılar gelirdi.

En çok sevdiğimiz ve en çok zaman geçirdiğimiz yer köyün aşağı ucundaki Açça Deresi idi. Çoğu zaman dereye gider, suyun serinine kendimizi bırakırdık. Bazen de elimize aldığımız dere kamışının ucuna bağladığımız urgan ipiyle balık tutardık. Tâ ki güneş batıp tavuk karanlığı çökünceye kadar oyunun ahengine karışır, vaktin nasıl geçtiğini anlamazdık.

Akşam olup da eve üst baş perişan dönünce annemin her seferinde tebessüm eden yüzüyle karşılaşmak ertesi günkü hoyratlıktaki en büyük gücüm olurdu.

- Hakkındır yavrum, oyna ama derslerini hiç aksatma. Çünkü sen okuyacaksın. İlim ile var olacaksın. Kardeşin galiba çifte çubuğa sarılacak, der başımı okşardı.

Ne kadar da yumuşaktı annemin elleri. Oysa bel tutmaktan ve burçak yolmaktan nasır bağlamış o ellerin ka-